

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN: 2181-1342 (ONLINE)

№ 8 (3) - 2023

ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ
ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ
СОЦИАЛЬНО-ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES
AND SOCIAL SCIENCES

ЭЛЕКТРОН ЖУРНАЛ

ЭЛЕКТРОННЫЙ ЖУРНАЛ

ELECTRONIC JOURNAL

ISSN: 2181-1342 (Online)

Сайт: <https://scienceproblems.uz>

DOI: 10.47390/SCP1342V3I8Y2023

SCIENCEPROBLEMS.UZ

**ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ
ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ**

№ 8 (3)-2023

**АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-
ГУМАНИТАРНЫХ НАУК**

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

ТОШКЕНТ-2023

БОШ МУҲАРРИР:

Исанова Феруза Тулқиновна

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ:

07.00.00-ТАРИХ ФАНЛАРИ:

Юлдашев Анвар Эргашевич – тарих фанлари доктори, сиёсий фанлар номзоди, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Мавланов Уктам Махмасабирович – тарих фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Хазраткулов Абдор – тарих фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети.

08.00.00-ИҚТИСОДИЁТ ФАНЛАРИ:

Карлибаева Рая Хожабаевна – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Худойқулов Садирдин Каримович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Азизов Шерзод Ўктамович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Божхона институти;

Арабов Нурали Уралович – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Холов Актам Хатамович – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Шадиева Дилдора Хамидовна – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент в.б, Тошкент молия институти;

Шакарров Қулмат Аширович – иқтисодиёт фанлари номзоди, доцент, Тошкент ахборот технологиялари университети

09.00.00-ФАЛСАФА ФАНЛАРИ:

Ҳакимов Назар Ҳакимович – фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Яхшиликков Жўрабой – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Ғайбуллаев Отабек Мухаммадиевич – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат чет тиллар институти;

Ҳошимхонов Мўмин – фалсафа фанлари доктори, доцент, Жиззах педагогика институти;

Носирходжаева Гулнора Абдукаҳхаровна – фалсафа фанлари номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети.

10.00.00-ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Ахмедов Ойбек Сапорбаевич – филология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Кўчимов Шухрат Норқизилович – филология фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Салахутдинова Мушарраф Исамутдиновна – филология фанлари номзоди, доцент, Самарқанд давлат университети;

Кучкаров Раҳман Урманович – филология фанлари номзоди, доцент в/б, Тошкент давлат юридик университети;

Юнусов Мансур Абдуллаевич – филология фанлари номзоди, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Саидов Улугбек Арипович – филология фанлари номзоди, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси.

12.00.00-ЮРИДИК ФАНЛАРИ:

Ахмедшаева Мавлюда Ахатовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Мухитдинова Фирюза Абдурашидовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Эсанова Замира Нормуратовна – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган юрист, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳамроқулов Баҳодир Мамашарифович – юридик фанлар доктори, профессор в.б., Жаҳон иқтисодиёти ва дипломатия университети;

Зулфиқоров Шерзод Хуррамович – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Жамоат ҳавфсизлиги университети;

Хайитов Хушвақт Сапарбаевич – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Асадов Шавкат Ғайбуллаевич – юридик фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси

Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Сайдуллаев Шахзод Алиханович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Амиров Зафар Ақтамович – юридик фанлар бўйича фалсафа доктори (PhD), Ўзбекистон Республикаси Судьялар олий кенгаши ҳузуридаги Судьялар олий мактаби

13.00.00-ПЕДАГОГИКА ФАНЛАРИ:

Ҳашимова Дильдархон Уринбоевна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ибрагимова Гулнора Хавазматовна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Закирова Феруза Махмудовна – педагогика фанлари доктори, Тошкент ахборот технологиялари университети ҳузуридаги педагогик кадрларни қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш тармоқ маркази;

Тайланова Шоҳида Зайниевна – педагогика фанлари доктори, доцент.

19.00.00-ПСИХОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Каримова Васида Маманосировна – психология фанлари доктори, профессор, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Ҳайитов Ойбек Эшбоевич – Жисмоний тарбия ва спорт бўйича мутахассисларни қайта тайёрлаш

ва малакасини ошириш институти, психология фанлари доктори, профессор

Умарова Навбаҳор Шокировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети, Амалий психология кафедраси мудири;

Атабаева Наргис Батировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Қодиров Обид Сафарович – психология фанлари доктори (PhD), Самарканд вилоят ИИБ Тиббиёт бўлими психологик хизмат бошлиғи.

22.00.00-СОЦИОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Латипова Нодида Мухтаржановна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири;

Сеитов Азамат Пўлатович – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети;

Содиқова Шоҳида Мархабоевна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон халқаро ислом академияси

23.00.00-СИЁСИЙ ФАНЛАР

Назаров Насриддин Атакулович – сиёсий фанлар доктори, фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент архитектура қурилиш институти;

Бўтаев Усмонжон Хайруллаевич – сиёсий фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири.

ОАК Рўйхати

Мазкур журнал Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Олий аттестация комиссияси Раёсатининг 2022 йил 30 ноябрдаги 327/5-сон қарори билан тарих, иқтисодиёт, фалсафа, филология, юридик ва педагогика фанлари бўйича илмий даражалар бўйича диссертациялар асосий натижаларини чоп этиш тавсия этилган илмий нашрлар рўйхати (Рўйхатга) киритилган.

Crossref DOI:

Тахририят Crossref DOI нинг расмий аъзоси ҳисобланади ва 10.47.390 DOI префиксига эга. Ҳар бир нашр ва илмий мақолага индивидуал Crossref DOI рақами бериледи.

Google Scholar

Журнал Google Scholar (Академия) да индексацияланади.

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари электрон журнали 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.
Муассис: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” масъулияти чекланган жамият.

Тахририят манзили:
Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил: scienceproblems.uz@gmail.com
Телеграм канал: https://t.me/scienceproblems_uz

МУНДАРИЖА

07.00.00 – ТАРИХ ФАНЛАРИ

- Воҳидова Комила Абдуллозизовна*
“ЭЛ БАЙРОҒИ” ГАЗЕТАСИ ҲАҚИДА 11-17
- Сулайманов Саламат Арепбаевич*
ҚОРАҚАЛПОҒИСТОН МУХТОР ВИЛОЯТИДА ҚУРУҚЛИК ВА СУВ ТРАНСПОРТИ: МУАММО
ВА ЕЧИМЛАР (1924-1932 ЙЙ) 18-24
- Раунов Холмамат*
ЎЗБЕКИСТОН ҲУДУДИДА УРАН КОНЛАРИНИ ЎЗЛАШТИРИШ ТАРИХИ 25-32
- Мажидов Анвар Сиражович*
ИМПЕРИЯ МУСТАМЛАКАЧИЛИК СИЁСАТИНИНГ ТУРКИСТОН ТУБ ХАЛҚЛАРИНИНГ
ИЖТИМОЙ-ИҚТИСОДИЙ ВА ФУҚАРОЛИК АҲВОЛИГА ТАЪСИРИ (СИРДАРЁ ВИЛОЯТИ
МИСОЛИДА) 33-40
- Begatova Nasiba Xolmurzayevna*
FERMER XO‘JALIKLARI VA KLASSTER TIZIMI UCHUN O‘RTA MA‘LUMOTLI MUTAXASSISLARNI
TAYYORLASH TIZIMIDAGI YUTUQLAR VA MUAMMOLAR (SURXONDARYO VILOYATI
MISOLIDA) 41-48
- Алланазаров Мурот Мирзаевич*
БУХОРО ХАЛҚ СОВЕТ РЕСПУБЛИКАСИ НОЗИРЛАР ШЎРОСИ ВА МИЛЛИЙ РАҲБАР
ХОДИМЛАР ФАОЛИЯТИ ХУСУСИДА 49-54
- Ismoilova Feruza Ibragimovna*
URUSH YILLARIDA XOTIN-QIZLARNING ILM-FAN VA MADANIYAT SOHALARIDAGI
XIZMATLARI 55-59
- Tursunov Xurshid Nasriddinovich*
O‘ZBEKISTONDA MUSTAQILLIK YILLARIDA TARIXCHI KADRLAR TAYYORLASH SOHASI
HUQUQIY ASOSLARINING YARATILISHI 60-64

08.00.00 – ИҚТИСОДИЁТ ФАНЛАРИ

- Yuldosheva Gulnoza Abdinabiyevna*
THE ROLE OF THE DIGITAL ECONOMY IN MODELING THE FINANCIAL ACTIVITIES OF
ENTERPRISES 65-70
- Oromidinov Muzaffar Pardabayevich*
DIRECTIONS FOR IMPROVING INTERNAL AUDIT IN COMMERCIAL BANKS 71-75
- Худайназарова Дилором Хайруллаевна*
ТЎҒИМАЧИЛИК САНОАТИ КОРХОНАЛАРИНИНГ ЯШИЛ ИҚТИСОДИЁТ ДОИРАСИДАГИ
РИСКЛАРИНИ СТРАТЕГИК ТРАНСФОРМАЦИЯЛАШ ИСТИҚБОЛЛАРИ 76-84

<i>To'lov Ulug'bek Toshmamatovich, Jo'rayev Sirojiddin Muxiddin o'g'li</i> KO'CHMAS MULKNI SOLIQQA TORTISHDA XORIJIY DAVLATLARDA AMALGA OSHIRILGAN ISLOHOTLAR	85-92
<i>Xudayberganov Dilshod Tuxtabayevich</i> MINTAQADA XIZMAT TURLARIDAN SAMARALI RIVOJLANTIRISH YO'NALISHLARI	93-98
<i>Turobov Sherzod Alisherovich</i> O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA UY XO'JALIKLARI TADBIRKORLIGINI RIVOJLANTIRISHDA DAVLAT SIYOSATI	99-105
<i>Шамсиев Нодир Муратович</i> МЕТОДЫ ОЦЕНКИ ПОКАЗАТЕЛЕЙ КОММЕРЧЕСКИХ БАНКОВ ПРИ АНАЛИЗЕ РЕЙТИНГОВОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ И ИХ КАЧЕСТВЕННОЕ ОПИСАНИЕ	106-110
<i>Zaripova Moxira Zarip qizi</i> AGRAR SOHAGA XORIJIY INVESTITSİYALARNI JALB QILISH SAMARADORLIGINI OSHIRISH IMKONIYATLARI	111-114
<i>Узайдуллаев Шерзод Шукуруллаевич</i> ЎЗБЕКИСТОНДА ИННОВАЦИОН ИНФРАТУЗИЛМАНИ РИВОЖЛАНТИРИШНИНГ ОМИЛЛАРИ	115-121
<i>Atabayeva Karomat Rajabovna, Rajabova Maftuna Farhod qizi</i> O'ZBEKISTONDA TURIZM SOHASINING RIVOJLANISHI VA TAHLILI	122-127
<i>Жумаева Мухлиса Абдуғани қизи</i> МАМЛАКАТДА АЁЛЛАР ТАДБИРКОРЛИГИНИ РИВОЖЛАНТИРИШ МЕХАНИЗМИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ	128-137
<i>Камалов Акмал Сайдакбарович, Саматов Ғаффор Аллақулович</i> ГЕОИҚТИСОДИЙ МУНОСАБАТЛАР ШАРОИТИДА ТРАНСПОРТ ЛОЙИХАЛАРИНИ АМАЛГА ОШИРИШГА БЎЛГАН ЁНДАШУВЛАРНИНГ ТАҲЛИЛИ	138-150
<i>Мамадиёров Олимжон Умарович</i> ОЗИҚ-ОВҚАТ ХАВФСИЗЛИГИ ТАЪМИНЛАШ НАЗАРИЯЛАРИ ЭВОЛЮЦИЯСИ.....	151-158
<i>Раббимов Жахонгир Эшбоевич</i> ТИЖОРАТ БАНКЛАРИДА ОПЕРАЦИОН РИСКЛАРНИНГ МОҲИЯТИ, УЛАРНИНГ ЮЗАГА КЕЛИШ САБАБЛАРИ	159-164
<i>Кулибоев Азамат Шоназарович</i> ДАВЛАТ ТИББИЁТ ТАШКИЛОТЛАРИДА БУХГАЛТЕРИЯ ҲИСОБИНИНГ УСЛУБИЙ АСОСЛАРИ	165-174

Гадоев Сўҳроб Жумакулович
ТИЖОРАТ БАНКЛАРИ КРЕДИТИНИНГ ТАЪМИНОТИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ
ЙЎЛЛАРИ 175-181

Бекжанов Дилмурод Йўлдашович
ЭМПИРИК ТАДҚИҚОТ НАТИЖАЛАРИ АСОСИДА ТУРИСТИК ДЕСТИНАЦИОН
МЕНЕЖМЕНТ ЖАРАЁНИ ИШТИРОКЧИЛАРИ ФАОЛИЯТИНИ БАҲОЛАШ 182-193

09.00.00 - ФАЛСАФА ФАНЛАРИ

Boydadayev Abdurroхмон Tolibjon o'g'li
SHARQ VA G'ARB IRRATSIONAL FALSAFASIDA PANTEISTIK QARASHLARNING QIYOSIY
TAHLILI (J.RUMIY VA F.NITSSHE FALSAFASI MISOLIDA) 194-200

Xayridinov Abbosxon Anvarovich
GLOBALLASHUV JARAYONIDA MA'NAVIY MA'RIFIY INQIROZLARNING OLDINI OLISHDA
MARKAZIY OSIYO QADRIYATLARINI YUKSALTIRISH ISTIQBOLLARI 201-205

Quramboyev Alisher Maxsudovich
TEMURIYLAR DAVRIDA IJTIMOY ADOLAT TAMOYILLARINING AMAL QILISHI 206-211

Jo'rayev Alisher Tulqinboyevich
JAMIYAT MILLIY ASOSLARINI MUSTAHKAMLASH – DAVLATNING USTUVOR
MAQSADI..... 212-217

Turabova Sevara Kattaqulovna
ILMIY VAHS FENOMENINING MANTIQUIY- GNOSEOLOGIK MAQOMINI O'RGANISHDA
KONSEPTUAL-METODOLOGIK YONDOSHUV 218-224

Пардаева Марҳабо Давлатовна
АЛИШЕР НАВОЙИ АСАРЛАРИДА ИЛМГА ОИД ҚАРАШЛАРИНИНГ НАҚШБАНДИЯ
ҲОЯЛАРИ БИЛАН УЙҒУНЛИГИ 225-233

Qutlimuratov Sardorbek Rustamovich
NIKON MUNOSABATLARINING TADRIJIY RIVOJLANISHI 234-240

Tursunkulova Shaxnoza Tuychiyevna
DINIY MANBALARDA GO'ZALLIK TO'G'RISIDAGI FALSAFIY QARASHLAR 241-246

Юсупова Феруза Зойировна
АХЛОҚИЙ ИДЕАЛ – ЁШЛАР МАЪНАВИЙ ЮКСАЛИШИНING МЕЗОНИ 247-251

Teshaboev Muhiddin Marifovich
IJTIMOIY ADOLATNI TA'MINLASHNING PRINSIPIAL MASALALARI 252-257

10.00.00 – ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИ

<i>Soatova Nodira Isomitdinovna</i> LIRO-EPIK ASARLARDA POETIK FIKRNING BADIY IFODASI	258-265
<i>Narmuratov Zayniddin Radjabovich</i> FRAZEOLOGIK BIRLIKLAR LINGVOMADANIY BIRLIK SIFATIDA	266-269
<i>Yusupova Omina Muhammadzoir kizi</i> DIFFERENT CLASSIFICATION OF FAIRYTALE DISCOURSE IN WORLD AND UZBEK FOLKLORE	270-276
<i>Бозорова Хулкар Одинакуловна</i> РУССКИЙ ЯЗЫК КАК СОСТАВЛЯЮЩАЯ СОДЕРЖАНИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ СПЕЦИАЛИСТОВ	277-282
<i>Matyakubov Oybek Quralbayevich</i> KOGNITIV TILSHUNOSLIKDA «KONSEPT» TUSHUNCHASI	283-288
<i>Фатуллаева Камола Рахматуллаевна</i> ТЕРМИНЛАРНИНГ БЕЛГИЛАРИ ВА УЛАРНИНГ ТАСНИФИ	289-293
<i>Karimjonova Shahlo Ravshanjonovna</i> O'ZBEK TILIDA KAUZATIV FE'LLARNING YASALISH USULLARI	294-299
<i>Xamzayev Otaxon Erkinovich</i> INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDA KASB-HUNARGA OIDMAQOLLARNING CHOG'ISHTIRMA Tahlili	300-305

12.00.00 – ЮРИДИК ФАНЛАР

<i>Абдурахманова Нодирахон</i> ПРАВОВОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ СМАРТ-КОНТРАКТОВ В СНГ	306-310
<i>Сафоева Садокат Мусоевна</i> ЭКОСИСТЕМА СОЦИАЛЬНЫХ СЕТЕЙ: ИССЛЕДОВАНИЕ РОЛЕЙ ЗАИНТЕРЕСОВАННЫХ СТОРОН В КОНТЕКСТЕ ГРАЖДАНСКОГО ПРАВА	311-320
<i>Абдуллаева Маликабону Эркин қизи</i> ХАЛҚ ТАЪЛИМИ СОҲАСИДА КОРРУПЦИЯНИНГ ОЛДИНИ ОЛИШГА ОИД АЙРИМ ХОРИЖИЙ ДАВЛАТЛАР ТАЖРИБАСИНИНГ ҚИЁСИЙ ҲУҚУҚИЙ ТАҲЛИЛИ	321-330

13.00.00 – ПЕДАГОГИКА ФАНЛАРИ

<i>Zoirova Lola Xamidovna</i> TIBBIYOT OLIY TA'LIM MUASSASALARIDA "INSON ORGANIZMINING RADIATSIYAGA SEZGIRLIGI" MAVZUSINI O'QITISHDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARDAN	
---	--

FOYDALANISH	331-336
<i>Ibragimov A'lamjon Amrilloevich</i> KOGNITIV SIFATLARNING UZLUKSIZ KASBIY RIVOJLANISHGA TA'SIRI (MAKTAB PEDAGOG XODIMLARI MISOLIDA)	337-343
<i>Madaminov Azimbek Egamberganovich, Xalillayev O'ktam Sobir o'g'li</i> YOSH GANDBOLCHI DARVOZABONLARNI O'YIN TEXNIKASIGA O'RGATISH	344-349
<i>Fayzullaeva Madina Abdumumin kizi</i> ANALYSIS OF THE POSITIVE IMPACT OF DIGITAL TECHNOLOGIES ON THE MOTIVATION AND KNOWLEDGE OF STUDENTS IN THE DEVELOPMENT OF THE EDUCATIONAL PROCESS	350-355
<i>Джумаева Хулкархан Мухаммаджонова</i> ВНУТРЕННИЕ УГРОЗЫ, НЕГАТИВНО ВЛИЯЮЩИЕ НА ДУХОВНОСТЬ СТУДЕНТОВ..	356-361
<i>Islomova Madina Asqarovna</i> INTEGRATSIYALASHGAN SUN'IY INTELLEKT TOMONIDAN YARATILGAN CHATGPT BOT YORDAMIDA NEMIS TILI O'QITISHNING SAMARADORLIGINI OSHIRISH	362-368
<i>Raxmatova Mexrinov Majitovna</i> YOSHLAR MA'NAVIY SALOHİYATINI O'RGANISHNING NAZARIY-METODOLOGIK ASOSLARI	369-373
<i>Абдукаюмова Наргиза Райимовна</i> ЮҚОРИ СИНФ ЎҚУВЧИЛАРИНИНГ МАДАНИЙ-ИНТЕЛЛЕКТУАЛ РИВОЖЛАНТИРИШНИНГ ДИДАКТИК ШАРТЛАРИ	374-384
<i>Norboyev Farxod Chorshanbiyevich</i> KREATIVLIK VA INNOVATSIYA BORASIDA ZAMONAVIY NAZARIYALAR	385-390
<i>Borasheva Aybolgan</i> EXPLORING JAMES MCCROSKEY'S RESEARCH ON WILLINGNESS TO COMMUNICATE IN L1 CONTEXTS: IMPLICATIONS FOR LANGUAGE TEACHING AND LEARNING	391-398
<i>Fayzullayeva Gulchexra Sharipboyevna</i> KOGNITIV TADQIQOTLARNING FANLARARO TUSHUNCHA SIFATIDAGI MOHIYATI VA MANTIQUIY TAHLILI	399-409
<i>Boboraximov Sanjar Malikjanovich</i> MAKTABDA O'QUVCHILARNI JISMONIY TARBIYALASHNING ZARURATI VA UNGA QO'YILADIGAN TALABLAR	410-414
<i>Salimova Shahlo Sayfulloyevna</i> XAVFSIZ TA'LIM MUHITI MONITORINGINING AHAMIYATI	415-421

<i>Sayfiddinova Jamila Ziyodulla qizi</i> METHODOLOGY FOR THE DEVELOPMENT OF LOGICAL REASONING IN PRIMARY SCHOOL PUPILS	422-427
<i>Xamroyev Samijon Salimovich</i> SPORT TO‘GARAHLARI ORQALI TALABALARNING JISMONIY MADANIYATINI RIVOJLANTIRISH KOMPONENTLARI	428-433
<i>Kattaeva Feruza Shakirovna</i> DEVELOPING STUDENTS SOCIO-CULTURAL COMPETENCE BY USING SOCIO CULTURAL DISCOURSE ANALYSIS METHOD	434-441
<i>G‘ofurov Azizbek Umarjonovich</i> BO‘LAJAK JISMONIY TARBIYA FANI O‘QITUVCHILARINI TAYYORLASH TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH	442-447
<i>Abduraximova Umida Shuxratovna</i> BO‘LAJAK TARJIMONLARNING LINGVOMADANIY VA KOMMUNIKATIV KOMPETENTLIGINI RIVOJLANTIRISHNING NAZARIY-METODOLOGIK ASOSLARI	448-454
<i>Obidova Gulmira Kuzibaevna</i> INGLIZ TILINI O‘RGANISH JARAYONIDA TEXNIKA TA‘LIM YO‘NALISHI TALABALARIDA EKOLOGIK MADANIYAT ASOSLARINI SHAKLLANTIRISHDA ZAMONAVIY PEDAGOGIK TEKNOLOGIYALAR VA INTERAKTIV METODLAR	455-460
<i>Axmadaliyeva Xosiyatpochsho Abduxayotovna</i> PROFESSINAL TA‘LIM YO‘NALISHLARIDA TAHSIL OLAYOTGAN O‘QUVCHILARNING INGLIZ TILIDAN KOMMUNIKATIV KOMPETENSIYASINI AUTENTIK MATERIALLAR ORQALI TAKOMILLASHTIRISH	461-469

09.00.00-Фалсафа фанлари

Юсупова Феруза Зойировна

Навоий давлат кончилиқ ва технологиялар университети
катта ўқитувчи, email: usupovaferuza35@gmail.com

Тел.: +998 93 460 88 70

АХЛОҚИЙ ИДЕАЛ – ЁШЛАР МАЪНАВИЙ ЮКСАЛИШИНING МЕЗОНИ

Аннотация. Ушбу мақолада ёшларда маънавий борлиғида ахлоқий идеални такомиллаштиришни миллий ва умумбашарий маънавий ва демократик қадриятлар белгилаши, ахлоқий идеал ёшлар маънавий юксалиш мезони эканлиги методологик аҳамиятга молик хулосалар билан ёритилган. Ёшлар қалби ва онгига юксак ахлоқийлик, янги Ўзбекистон ахлоқий идеали тамойилларига эътиқод, яшашнинг мазмун-моҳиятини сингдириш асосий ўринни эгаллаши таъкидланган.

Калит сўзлар: глобаллашув, баркамол авлод, ахлоқий идеал, маънавий-ахлоқий тизим, трансформация, мафкура, янги Ўзбекистон.

Yusupova Feruza Zoirovna

Navoi State Mining and Technology University
Senior Lecturer, email: usupovaferuza35@gmail.com

THE MORAL IDEAL IS A CRITERION FOR THE SPIRITUAL GROWTH OF THE YOUTH

Abstract. This article draws methodologically important conclusions that the improvement of the moral ideal in the spiritual life of young people is determined by national and universal moral and democratic values, and that the moral ideal is a criterion for the spiritual growth of young people. The important place of suggestion in the hearts and minds of young people of high morality, the essence of life, faith in the principles of the moral ideal of the new Uzbekistan is emphasized.

Key words: globalization, perfect generation, moral ideal, moral and ethical system, transformation, ideology, new Uzbekistan.

Юсупова Феруза Зойировна

Навоийский государственный горно-технологический университет
старший преподаватель, email: usupovaferuza35@gmail.com

ПРАВСТВЕННЫЙ ИДЕАЛ – КРИТЕРИЙ ДУХОВНОГО ВОЗВЫШЕНИЯ МОЛОДЕЖИ

Аннотация. В данной статье сделаны методологически важные выводы о том, что совершенствование нравственного идеала в духовном бытии молодежи определяется национальными и общечеловеческими нравственно-демократическими ценностями, и что нравственный идеал является критерием духовного роста молодежи. Подчеркнуто важное место внушения в сердца и умы молодежи высокой нравственности, сути жизни, веры в принципы нравственного идеала нового Узбекистана.

Ключевые слова: глобализация, совершенное поколение, нравственный идеал, морально-этическая система, трансформация, идеология, новый Узбекистан.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SCP1342V3I8Y2023N34>

Кириш. Ҳозирги глобал ижтимоий-маданий ривожланиш даврида ёш авлод тарбияси ва маънавий юксалиш талаблари ўзига хос ахлоқий идеал тизимининг яратилиш заруриятини қўймоқда. Ахлоқий идеалнинг юксак тамойиллари талаблари асосида тимсолли, намуна, ибратли, ўртак бўладиган юксак маънавий-ахлоқий тизимининг яратилиши ҳозирги оммавий, маданий силжишларни олдини олишга кафолатдир. Анъанавий тарзда “ахлоқий идеал мавжуд ижтимоий муносабатлар, тарихий-маданий муҳит ва маънавий парадигмалардан келиб чиқиб, келажак авлод учун ворислик сифатида миллий, шахсий ва диний хусусиятлар билан таркиб топиб бораверади” [4;99-б]. Ахлоқий идеал миллий фундаментал қадрият ва идеалларни умуминсоний императивлар билан уйғунлаштириб, янги шаклланиб келаётган глобал қадрият, идеаллар оламида трансформацияларни амалга оширади.

Ҳозирги пайтда ахлоқий идеал ёшларга нисбатан миллий ғояни, миллий ўзликни, муқаддас анъаналаримизни англаш туйғуларини, халқимизнинг кўп асрлар давомида шаклланган эзгу орзу-умид, мақсадларини англашиш, жамиятимиз олдида бугун қўйилган олий мақсад – Учинчи Ренессанснинг амалга ошириш вазифасини ифода этиши зарур. Жамиятимизда мавжуд хилма-хил ва эркин фикрлар, ғоялардан, дунёқарашдан қатъий назар, барча миллат ва элатларни ягона ғоя атрофида бирлаштириши, ҳар қандай миллатчилик, экстремистик каби негатив кайфият, қарашлардан мутлақо холи ёшларни тарбиялашни мақсад қилиб олиши даркор.

Адабиётлар таҳлили ва методология. Ёшларни ватанпарварлик, эл-юртга садоқат руҳида тарбиялашда, уларнинг қалбига инсонпарварлик ва одамийлик фазилатларини пайванд қилишда миллий хусусиятга эга ахлоқий идеал шаклланиши керак. А.Самадовнинг фикрича, “ахлоқий идеал ички тизимида кўрсатилган омиллар орасида инсон тафаккурининг ривожини, инсон онги ва унинг табиат, жамият ва инсон ҳақидаги бўлажак мақсад ва вазифалар ҳақидаги билими катта аҳамиятга эга. Шунинг учун ахлоқий идеал тизими инсон руҳиятини белгиловчи хотира, билган, кўрган, ҳис қилинган билимгина эмас, балки билиши мумкин бўлган, инсонни унга томон чорловчи ва рағбатлантирувчи ички маънавий-ахлоқий куч сифатида ҳам амал қилади” [4;97-б]. Айни пайтда ҳозирги ахлоқий идеал Ватанимизнинг шонли ўтмиши ва буюк келажакни узвий боғлаб турувчи, ўзимизни улуғ аجدодларимиз боқий меросининг муносиб ворислари деб ҳис қилишга, жаҳон ва замоннинг умумбашарий ютуқларига эришмоққа йўл очиб берадиган ва шу мақсадларга муттасил даъват қиладиган ахлоқий ғоялар тизими бўлиши керак.

Бинобарин, ёшларни миллий, умуминсоний жиҳатлар билан бирга қамраб олаётган замонавий “ахлоқ” жамият мафқурасига катта таъсир ўтказмоқда. Аслида мафкура моҳият ва мақсади жиҳатидан ижтимоий идеалнинг маърифатли жамият қуриш йўлида мазмунан бирлаштиради, идеал шаклланишнинг (ижтимоий, сиёсий, ахлоқий, эстетик) қарор топишида кенг имкониятлар яратади. Мафкура ғояларни бирлаштирувчи куч бўлса, идеал ҳам ғояларни мукамал, бирлаштирувчи, йиғувчи хусусиятга эгадир.

Агар жамият мафқураси муайян ғоялар тизимидан ташкил топишини назарда тутсак, янги Ўзбекистоннинг ривожланиш стратегияси қандай жамият қурмоқчи

эканлигимиз, янги маънавий маконни қандай тасаввур этишимиз билан боғлиқ ғояларга бориб тақалади. Янги маънавий макони "...Янги Ўзбекистоннинг маънавий қиёфаси яққол акс этадиган, халқимиз интилаётган ва эл-юртимиз яшайдиган маърифатли жамиятдир" [3;276-б].

Чунки ўз миллий ғоясига, муайян жамият тараққиётининг фалсафий-методологик асосига эга бўлмаган жамият ўз йўлини йўқотиб қўяди. Немис мумтоз фалсафаси вакили И.Кантнинг фикрича, "ғоя йўналиш берса, идеал инсон тафаккурини келажакдаги уфқларини белгилаб беради" [2;452-б]. Бундан ташқари, ҳар қандай эзгу ният ҳам инсон онгидан чуқур ўрин эгалламаса, инсон тафаккури шу ниятга ҳамоҳанг ўзгармаса барча саъй-ҳаракатлар бекор бўлади. Шунинг учун янги маънавий маконни орзу қилган халқ ўз ахлоқий идеалига эга бўлиши керак. Аммо халқ ва жамият янги уфқларни кўзлаган экан унинг мақсади ҳам аниқ бўлиши, бу мақсадларни амалга оширишда пухта ва изчил ўйланган, миллий қадриятлар ва идеалларни изчил амалга оширишга қаратилган миллий ғоя зарурдир.

Муҳокама. Янги Ўзбекистон учун миллий ғоя кўп миллатли халқнинг маънавий эҳтиёжларини ўзгармас манбаи ҳисобланиб, янги маънавий маконни яратишга ҳиссасини қўшиши, ижтимоий-тарихий жиҳатдан шаклланиб келган миллий орзу-интилиш, мақсадларни яхлит ахлоқий идеалга жамлаши, Ўзбекистон жамиятидаги барча миллат, элатларга хос бўлган хусусиятлар, урф-одатлар, анъаналар қадриятлар ва идеалларни умумий махражга келтириши керак. Ана шу шаклланиши керак бўлган янги маънавий маконни тадрижийлигини ҳисобга олсак, миллий ғоя халқимизнинг ўзлигини англашга, ўз миллий-маънавий қадриятларини, ахлоқий фазилатларини тиклаб, сақлаб, эъзозлаб келажак авлодга трансформация қилувчидир [1;61-б].

Ахлоқий идеал миллий ғоя ва унинг тамойиллари туфайли одамлар тасаввурида ойдинлашади, одамларни эзгулик, олижаноблик, буюк келажак ва тинчлик йўлида бирлаштириб, уларнинг ўртасидаги меҳр-муҳаббат ва яхши ҳаётга бўлган интилишларида сафарбар этади.

Инсон табиати шунчалик мураккабки, унинг қалбида бунёдкорлик ғояси, хоҳиши ва мақсадининг пайдо бўлиши, амал қилиши ҳам бевосита мазкур шахснинг қандай ғоялар, қарашлар ва идеаллар билан қуролланганига боғлиқ. Шунинг учун ёшларда бўлиши мумкин бўлган номақбул хатти-ҳаракатларни қўзғатувчи барча мафкуравий таҳдидлардан огоҳ бўлмоқ керак. Мафкуравий бузғунчилик беозор кўринишда ёки бирор маданият, санъат намунаси ниқобида пайдо бўлиши мумкин. Миллий-ахлоқий қадриятларимизга тўғри келмайдиган ҳолатларни намойиш этиш учун замонавий технологиядан фойдаланиш оқибатлари ҳам даҳшатлидир. Олима З.Бойтемированинг фикрича, "ғоядаги ахлоқсизлик шахс тафаккури, инсоний принципларга ўта салбий таъсир кўрсатади, инсонни таназзулга етаклайди. Бундай шахслар жамият ва одамларга муносабатда яққаланиб қолади, иккиюзламачилик қилишга ўрганади" [1;61-б]. ОАВ ва интернет медиа воситаларида намойиш этиладиган турли ёвузлик, йиртқичлик, шафқатсизлик, ахлоқсизликка доир видео маҳсулотлари шулар жумласидандир. Эзгуликнинг тарғиб қилиш, ўрнак ва ибрат бўлиши қанчалик қийин бўлса, ёшларда ёмонликни қабул қилиш ва унга тақлид қилиш хоҳиши ҳам шунчалик тезкор бўлиши табиийдир.

Бугунги кунда мафкура полигонлари ядро полигонларидан ҳам кўпроқ кучга эга экан, сохта шиор ёки беозоргина туюлган, аммо ич-ичидан ғаразли мақсадлар кўзланган кичкина хабар ҳам улкан зиён келтириши мумкин. “Оммавий маданият” ниқоби остида ахлоқий бузуқлик, зўравонлик, қотиллик, фирибгарлик, индивидуализм, эгоизм, шахсиятпарастлик, дидсизлик, ғоясизлик, масъулиятсизлик сингари ғоялар турли бадий усулларда тарқатилмоқда. Бу нарса, ўз навбатида, ёшларни соғлом ҳаёт суръати ва миллий маънавий қадриятлардан четлаштиришга, руҳий бевурдликка, чин инсоний ахлоқий идеаллардан узоқлашишга олиб келади.

Глобал ижтимоий-маданий жараёнларда халқнинг азалий эзгу ва гўзал ахлоқий қадриятлардан четга чиқиб кетмаслик учун дунё воқеаларига очиқ кўз билан қараш ва хушёр бўлиш, маънавий таҳдид ва хатарларни тўғри баҳолаш, улардан тегишли хулоса ва сабоқлар чиқариш ҳар қачонгидан кўра долзарб муаммога айланди. Айниқса ёшлар онги, тафаккури ва идеалида иккиланиш, таҳдид ва эсанкираш аломатларининг пайдо бўлишига йўл қўймаслик керак. Бундай дунёнинг геополитик, иқтисодий ва ижтимоий, ахборот-коммуникация манзарасида мафкуравий курашлар кескин тус олган вазиятда фикрга қарши фикр, ғояга қарши ғоя, жаҳолатга қарши маърифат билан юксак ахлоқий идеаллар асосида курашиш ҳар қачонгидан кўра муҳим аҳамият касб этмоқда.

Натижалар. Бугунги ёшларимиз глобал жараёнларда ўз ахлоқий идеали ҳақида аниқ ва тўғри тасаввур қилишлари, ўз халқининг миллий тарихи, маънавий-ахлоқий бойликлари, ота-боболарининг муқаддас мон-маслагига бўлган садоқатини кучайтиришлари, ахлоқий иммунитетни, ёт ғояларга нисбатан қаршилик кўрсатадиган ботиний маънавий салоҳиятларни кучайтиришлари лозим.

Ёшларнинг маънавий борлиғида ахлоқий идеални такомиллаштирилса миллий ўзлигини англаш, дунё воқеаларини теран тушуниш, замон билан ҳамнафас қадам ташлайдиган шахслар бўлиб етишадилар. Бундай шахсларга ҳар қандай ақидапараст, экстремист ва “оммавий маданият” тарзида чиройли қоғозларга, бежирим шиорларга буркаб бериладиган ғаразли ғоялар, бемаъни даъватлар таъсир эта олмайди. Демак, билим, иймон, эътиқод, маърифат ва юксак ахлоқий идеал бузғунчи ғояларга қарши курашда ёшларимиз онги ва қалби учун мустаҳкам қалқон вазифасини ўтайди. Шунингдек, худбинлик, лоқайдлик, бепарволик, қариндош-уруғчилик, маҳаллийчилик, ичиқоралик, бахиллик ва ҳасадгўйлик сингари иллатлардан фориғ бўлишга ҳам ёрдам беради.

Хулоса. Хулоса қилиб айтганда, ахлоқий идеал мазмун-моҳиятини энди миллий ва умумбашарий маънавий ва демократик қадриятлар белгилайдиган бўлиб қолди. Ахлоқий идеал эркин, ўзлигини англаган инсоннинг маънавий поклиги ва юксаклигини, иймон-эътиқоди ва дунёқарашининг мустаҳкамлигини, ниятларининг миллий манфаатлар билан уйғунлигини виждон амри-яшаш мезони эканлигини ифодалайдиган қудратли ботиний кучга айланди. Бу фикрлар ахлоқий идеал хусусида методологик аҳамиятга молик хулосалар чиқаришга асос бўлади:

биринчидан, ёшлар ҳаётда эзгу ният, яхши орзулар билан яшайди, ўз меҳнатини истиқболи, ўз ахлоқий камолоти ҳақида қайғуради. Бунга эришиш йўллари ҳар хил. Кимки пок луқма билан, порлоқ туйғулар билан, мустақил иймон-эътиқод билан фарзанд тарбияласа бунинг натижаси эзгулик ва олижаноблик билан мукофотланади;

иккинчидан, яшашдан маъно, мазмунни турлича тушуниш одамзодга хос хусусият. Аммо “ҳаётнинг мазмуни нимадан иборат?” деган савол дилемма, баҳсли мавзудир. Бу саволга жавоб тарзида баъзи одамлар идеали кундалик икир-чикирлар ёки кайф-у сафо билан ўралашиб қолса, кимларнидир инсон ва жамият билан боғлиқ катта муаммоларни қамровчи идеаллар қизиқтиради. Кимнинг ахлоқий идеали қандайлигига қараб унинг яшашдан мақсади ва бахт-саодат ҳақидаги тасаввури шаклланади, инсон ҳаётдан ўз ўрнини топишга интилади;

учинчидан, ҳар бир инсоннинг яшашдан мақсади - бахтга эришиш ва бахтиёр бўлишдир. Бинобарин, сабр-бардошли, иймон-эътиқоди мустаҳкам, олижаноблик ва эзгуликни ўзига касб айлаган, одамлар кўзига пок виждон билан боқадиган, сўзи ҳам, ўзи ҳам пок бўлиб, ҳалол меҳнат қиладиган, миллат ва жамият манфаатларига устувор маънавий вазифа сифатида қарайдиган, келажакни бугундан яратадиган юксак маънавий идеаллар билан яшайдиган инсон – комил инсондир;

тўртинчидан, ахлоқий идеал ёш авлод онги ва қалбини эзгу ғоялар, юксак мақсад ва ниятлар билан таъминловчи, тўлдирувчи тафаккур ва виждон рамзидир. Ахлоқий идеал тарбия жараёнида ғоявийликни, ахлоқий императив тимсоллари бўлмиш виждон, иймон, ирода, эътиқод сингари миллий ахлоқий ғояларни белгилаб олишда ботиний куч вазифасини ўтайди;

бешинчидан, мамлакатимизда янги маънавий макон яратилиши учун катта қўламдаги ислоҳотлар олиб борилар экан, энг аввало комил инсонни тарбиялаш концепциясининг ҳуқуқий базаси (жисмоний-руҳий, маънавий-маърифий, маънавий-ахлоқий) шу асосда ахлоқий тизими (соғлом турмуш тарзи, баркамол - билимли авлодни вояга етказиш, комил инсонни шакллантириш) таркиб топмоқда ва барча таълим-тарбия фаолиятида методологик асосга айланди;

олтинчидан, ёшларнинг тарбиялаш тизимида ахлоқий идеалга бир қатор инсон дунёқараши билан боғлиқ бир қатор жисмоний, руҳий, ахлоқий-эстетик ва ижтимоий-сиёсий талаблар қўйилади. Бу талаб ва эҳтиёжлар ичида ёшлар қалби ва онгига юксак ахлоқийлик, янги Ўзбекистон ахлоқий идеали тамойилларига эътиқод, яшашнинг мазмун-моҳиятини сингдириш асосий ўринни эгаллайди.

Adabiyotlar/Literatura/References:

1. Бойтемирова З.Д. Шах ахлоқий эҳтиёжларини шакллантириш омиллари: фалсафа фанлари номзоди дисс. – Тошкент: 2009. – Б.61.
2. Кант И. Критика чистого разума. – М.: «Наука», 1999. – 655 с.
3. Мирзиёев Ш.М. Янги Ўзбекистон ривожланиш стратегияси. – Тошкент: «Ўзбекистон», 2021. – 464 б.
4. Самадов А. Шах эстетик идеали: шаклланиш ва ривожланиш муаммолари. Монография. – Тошкент: «Наврўз», 2021. – Б.97-99.

SCIENCEPROBLEMS.UZ

ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

№ 8 (3)-2023

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари электрон журнали 2020 йил 6 август куни 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.

Муассис: "SCIENCEPROBLEMS TEAM"
масъулияти чекланган жамияти

Таҳририят манзили:

100070. Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил:

scienceproblems.uz@gmail.com

Боғланиш учун телефонлар:

(99) 602-09-84 (telegram).